

Jordi Pigem: “Sense transformació personal no anem enlloc”

Dm, 28/02/2017 per Catalunya Religió

(*Laura Mor -CR*) Llegir el filòsof **Jordi Pigem** no deixa indiferent. Escoltar-lo, tampoc. L'hem entrevistat amb motiu de la publicació de l'assaig *Àngels i robots. La interioritat humana en la societat hipertecnològica*, XXV Premi Joan Maragall. El llibre, publicat junt amb Viena Edicions, el tanca el físic i poeta **David Jou** amb un epíleg i [es presenta aquest dijous](#) a l'auditori de la Fundació Joan Maragall.

Al llibre '[Àngels i robots](#)' afirma amb contundència que el domini actual de la tecnologia és incompatible amb el treball interior de la persona, amb el fet de trobar una vida plena.

No sóc jo personalment qui ho diu, sinó que és l'encíclica del **papa Francesc**. A la [Laudato si'](#) diu que el problema fonamental del nostre temps és el 'paradigma tecnocràtic'. Un món on qui domina i té el poder és la tecnologia. On les decisions no es prenen per criteris ètics, espirituals, ecològics, estètics, humans o culturals sinó per criteris estrictament d'eficiència tecnològica.

Però la tecnologia resulta molt pràctica a la vida de cada dia.

Les tecnologies, com a eines, són fantàstiques, naturalment. Són eines meravelloses sempre i quan estiguin al nostre servei i les sàpiguem utilitzar amb seny. Avui qui porta el volant és la tecnologia.

I nosaltres hi anem a remolc?

Exacte, a remolc de les [innovacions tecnològiques](#) perquè es van imposant a tot arreu, ens obliguen a adaptar-nos-hi. Si no ens quedem fora de joc. Si tothom té whatsapp i tu no en tens, et quedes fora de joc. Que és el que em passa a mi amb moltes coses!

Un exemple molt corrent, sí. I aquests lligams què impliquen?

A mi em sembla que aquest món on la tecnocràcia té tant de poder, és un món incompatible amb la interioritat humana o amb la transcendència. Perquè, cada vegada més, en comptes de mirar-nos als ulls els uns als altres, mirem les pantalles. On les dades i el que és artificial, mecànic, quantitatiu, va eclipsant el que és personal, humà, interior. On els objectes van substituint les relacions. On no és sorprenent que les persones no estiguin al centre de les decisions, sinó que vagin a remolc de qüestions econòmiques i tècniques.

Aquest és el discurs de l'encíclica?

Sí, l'encíclica es presenta com una invitació a una reflexió, a un diàleg sobre la situació sense precedents, tan urgent que tenim en l'àmbit ecològic, humà i social. Jo he intentat [desenvolupar aquest diàleg](#) amb les implicacions de la tecnologia. I això amb d'altres perspectives que al llarg del segle XX, diversos autors, la majoria creients, han vist que hi ha quelcom cada vegada més perillós. Com l'ésser humà deixa d'estar connectat amb la comunitat, la natura el cosmos i cada vegada més es connecta a través de la tecnologia.

Una reflexió que considereu urgent.

No és nova, aquesta reflexió. Però amb el creixement exponencial de les tecnologies, esdevé més urgent que mai. Entres a un restaurant i veus tres o quatre persones que en comptes de mirar-se a la cara estan mirant la seva pantalla.

L'estampa de les relacions humanes ha quedat afectada.

I al carrer veus tanta gent que va amb el cap cot, mirant una petita pantalla. Ja no ens mirem els uns als altres. Ja no mirem el món. La gent mira cap avall, sembla un gest de depressió.

Al llibre parles de la contemplació del cel.

Sí. Contemplar el cel és una de les activitats més elevades que pot fer l'ésser humà. Contemplar el cel és alçar el cap, contemplar quelcom que és enorme i magnífic. Si veus una sortida de sol, els estels... I això és comú a totes les cultures, no només a la cristiana. Avui dia, en comptes de mirar amunt, cap a la majestat, cap la immensitat de la volta del cel, mirem avall. I en comptes de mirar l'immens, mirem un objecte petitó.

Mirem un telèfon que ens connecta amb el món.

Però en la societat occidental moderna les persones estem més aïllades que mai. Podem tenir moltes possibilitats tecnològiques; però la gent se sola, se sent desvinculada dels altres i del món. Això és nou. Alguns psiquiatres ja ho detectaven a finals del segle XX, i això avui arriba a una escala encara més gran. Ens hem desconnectat del món i ens hem anat atomitzant.

Cadascú al seu submón.

Està molt bé ser autònom amb els propis criteris i tarannà. Cada persona és única i irrepètible i això és meravellós. Però una cosa és ser únic i l'altre és aïllar-se.

Tenim més coses però no som més feliços.

Això és una paradoxa impressionant. Actualment consumim molts més recursos materials i energètics que cap altra generació anterior. I no està gens clar que siguem més feliços. Tenim epidèmies de depressió, tantes persones que no troben sentit a la vida. Un extrem oposat serien pobles indígenes o comunitats rurals tradicionals on la gent té temps i sembla gaudir de la vida molt més del que en gaudim al món modern.

Aquí mai no tenim temps per a res.

El món modern té coses molt maques i molt útils, és clar! Però hi ha aquesta paradoxa. Com més tecnologies tenim per guanyar temps, menys temps tenim. I les societats on hi ha poques tecnologies per guanyar temps, semblen gaudir de molt més temps que nosaltres!

El panorama és molt decebedor. On és l'esclletxa?

L'encíclica diu una cosa molt maca: ens toca "mirar la realitat amb sinceritat". Comparteixo el diagnòstic. Si mirem la realitat amb sinceritat veiem qui governa als Estats Units, veiem què està passant a moltes comunitats del món i en molts ecosistemes. Si no ens volem enganyar hem de reconèixer que estem en una realitat molt més caòtica i complicada que fa deu o vint anys. Si més no, fa deu o vint anys podíem mirar el futur amb més optimisme.

I l'esperança cristiana?

Una cosa és l'optimisme i l'altra cosa és l'esperança. L'esperança és quelcom connatural a l'ésser humà. Mai no podem estar segurs cap a on acabaran anant les coses. Mai no podrem conèixer tots els elements que estan en joc. Sempre hi ha forces que van més enllà del que podem preveure o del que podem veure.

I això què significa?

L'encíclica en el fons parla de la possibilitat de transformació de la persona. Ens demana estar a l'altura del món d'avui. Una transformació profunda del qui som i de la nostra relació amb el món. Això sempre és possible i depèn de cadascú de nosaltres.

Llegint el primer bloc del llibre sembla que no hi hagi alternativa.

Jo no vull dir que no hi ha res a fer. Però que tot està malament, crec que si ho mirem amb sinceritat, ho hem de reconèixer. L'encíclica parla del "gemec" de la germana Terra que "clama pel dany que li provoquem". Ara bé, l'ésser humà sempre té capacitat de transformar-se i de renovar-se. No som màquines, tenim possibilitats de transformar-nos de maneres inesperades.

És una opció personal. També col·lectiva?

Va junt. Sense transformació personal no anem enlloc. Si esperem que ho arreglin els altres, no fem res. Cadascú de nosaltres ens hem de sentir interpel·lats personalment, tot el que fem té una [implicació pública, social, col·lectiva](#). Per tant, en la mesura que ens transformem a nosaltres mateixos, transformem la societat i el món, fins i tot! Però també ens toca actuar en àmbits col·lectius, de govern local.

Cadascú té un àmbit en el qual li toca actuar.

A mi m'agrada una frase de **Martin Luther King** que diu que cada persona té la responsabilitat d'escollir si vol caminar en la llum de l'altruisme creatiu o en la foscor de l'egoisme destructiu. Aquesta opció la tenim en tota mena d'escenaris: en un món perfectament feliç o en un món complicat. I ens toca escollir. Si volem optar per la llum o per la foscor.

A més de l'encíclica del papa Francesc, tenim experiències d'ecologia integral a casa nostra, lliguen natura i espiritualitat... La vida monàstica és un exemple de contacte amb la natura, d'un temps desaccelerat.

Aquest cap de setmana he estat al Monestir del Miracle. Participo en un equip de professors d'un postgrau de la Universitat de Girona sobre '[Significats i valors espirituals de la natura](#)'. Per mi és un signe d'esperança que hi hagi un postgrau oficial que inclogui la paraula "espiritual", en una facultat de lletres laica.

El Miracle és garantia de silenci.

Precisament, [el Miracle convida a la contemplació](#), al silenci, a la profunditat, a la reflexió de la contemplació. Díficilment ho podem trobar a una aula d'una universitat a la ciutat. La [vida monàstica](#) té un element d'obertura profunda a la immensitat de la interioritat humana. A través del teu interior entres en contacte amb el conjunt de la realitat.

Però és una opció minoritària.

És una opció que a Europa occidental ens sembla que està en vies d'extinció però que a d'altres indrets creix cada vegada més. M'explicava en **Lluc Torcal** -[procurador general dels cistercencs](#)- que al Vietnam tenien monestirs amb tres-centes persones. Aquí tenim la sensació que a mesura que el món es tecnifica, es perd la connexió amb la religiositat i l'espiritualitat. En general com més tecnificada és una societat, menys sembla que tingui un pes l'espiritualitat. Això era una tendència claríssima al segle XVIII. Avui dia és diferent.

Què ha canviat?

Moltes persones entenem que una vida purament materialista no funciona. Les invitacions que tenim per millorar la nostra vida solen ser que et compres un altre cotxe. Qui ho hagi fet comprova que no funciona. L'augment del consum no té cap relació amb el benestar. Tret que estiguis en una situació molt precària i no tens per menjar...

Correcte.

Ho sabem per tota mena d'estudis sociològics. Un cop has cobert les necessitats bàsiques -alimentació, sostre, relacions humanes i suport d'algun tipus- l'augment del consum no té cap relació amb el benestar, la felicitat, la satisfacció, el creixement personal, la plenitud. La felicitat no la trobem perquè l'estem buscant on no toca. La busquem amb les coses materials i la plenitud, per definició, és quelcom intangible. La pots trobar amb la bellesa de la natura, amb relacions humanes genuïnes, amb la connexió amb realitats transcendents... Però no amb el materialisme. Ho hem provat col·lectivament i hem vist que no funciona.

Però el camí no és fàcil.

El camí no se suposa que hagi de ser fàcil, per això és un camí. Si tot fos una utopia tecnològica on prems un botó i tot surt com tu vols, l'existència humana no tindria gaire sentit. L'existència humana té sentit en la mesura que és un camí que toca fer. De vegades té revolts inesperats, pujades, moments que plou mentre camines... aquesta és la gràcia! I hi ha moltes tradicions espirituals que ens ho diuen: el mèrit de caminar quan el camí és molt més difícil és més gran que fer-ho quan el camí és fàcil. De vegades, els camins difícils et porten a paisatges més impressionants. Les autopistes són camins fàcils però no et porten a grans paisatges.

Molt diferent a quan prens un camí forestal.

Cert. Els camins de muntanya et porten a llocs més interessants. Camins amb pendent. Hem de reconèixer que el relleu del camí que ens toca fer avui és més abrupte que en d'altres èpoques. Si abans de néixer poguessis demanar encarnar-te en un món molt interessant, t'haurien dit, mira, ves a principis del segle XXI. Sigui quina sigui la teva vocació o el teu ofici, et toca canviar-ho tot per posar les persones al centre, tenir present la natura, la interioritat humana.

Els reptes no són pocs.

Tenim més reptes i més possibilitats que mai. Reptes ecològics, socials, econòmics globals a tots els països del món. Totes les societats estan en crisi de valors i d'horitzó. Tots els ecosistemes estan en crisi, Àfrica, Antàrtida, fons marins... Però a la vegada tenim un accés al coneixement que no havíem tingut mai. Tenim accés tota mena de persones que no havíem tingut mai, a textos de saviesa que abans eren difícilment accessibles. Els reptes i les oportunitats fan que la vida en aquest món sigui especialment intensa, interessant.

El sentiment de responsabilitat pot paralitzar?

Quan hi ha tant de sofriment, la responsabilitat és més gran que en altres èpoques. I això pot fer por, naturalment. Però és bo adonar-se'n i afrontar-ho. És un privilegi viure en un món així. El que tu facis pot tenir un afecte molt gran al teu voltant i a les generacions futures. Hi ha hagut èpoques on el que tu fessis no tenia impacte gaire més enllà del teu entorn immediat. Eren societats molt estables. En canvi, en un món amb tanta efervescència, una petita acció pot tenir un efecte multiplicador immens. I pot arribar a persones que no coneixem i que no sospitem.

Conclusió. Malgrat la boira, cal caminar?

Amb tot aquest diagnòstic, sí. T'has d'adonar que la boira hi és, però si segueixes caminant a través de la boira, saps que després hi ha la llum.